



Jaarverslag Heimans en Thijssse Stichting 2012 en plannen 2013

Collecties

De Heimans en Thijssse Stichting heeft drie collecties: Archieven, Boeken, Tijdschriften en een kleine verzameling beeldmateriaal.

Archieven

Om beter zicht te krijgen op het archiefmateriaal dat de Stichting heeft verzameld worden de lijsten, die Marga Coesel in het verleden heeft opgesteld, momenteel door René van Hees up-to-date gemaakt. Hiervan zullen binnenkort excel-sheets beschikbaar komen voor de website, die dan nog voorzien moeten worden van een plaatsingscode, d.w.z. dat per persoon, organisatie of onderwerp staat aangegeven waar dat archiefdeel zich bevindt.

Om de archieven van de Stichting beter te kunnen conserveren, ordenen, inventariseren en te ontsluiten acht het Dagelijks bestuur het echter noodzakelijk om het beheer van de archieven van de Heimans en Thijssse Stichting over te dragen aan een of meerdere instanties die hier professioneel voor zijn uitgerust. Om dat te organiseren zijn momenteel serieuze besprekingen gaande met de 'Artisbibliotheek'. Het ligt in de bedoeling dat de 'Heimans en Thijssse'-archieven op het gebied van natuurhistorie, -bescherming en -educatie binnen enkele jaren in bruikleen aan dit instituut worden overgedragen. De Artisbibliotheek is een onderdeel van de afdeling Bijzondere collecties (handschriften, archieven, kaarten en zeldzame drukken) van de Universiteitsbibliotheek van de UvA, gehuisvest in de monumentale historische bibliotheek van Artis aan de Plantage Middenlaan. Alle geschreven, 'groene' verzamelingen (voornamelijk op natuurhistorisch vlak) van de afd. Bijzondere collecties van de universiteit (incl. van de Hortus, het Zoölogisch Museum en Artis) zullen hier na restauratie van dit gebouw in 2015 worden ondergebracht. Hans Mulder, de nieuwe conservator van de Artisbibliotheek, en Menno Polak, archivaris van de afd. Bijzondere collecties, hebben een bezoek gebracht aan onze archiefcollectie om het materiaal te beoordelen en een kostenraming te maken. Zij zijn geïnteresseerd in onze archieven omdat deze op natuurhistorisch en educatief vlak een aanvulling vormen op hun eigen collectie, aangezien de lijn van hun verzameling op natuurhistorische vlak daarmee kan worden doorgezet naar de 20^{ste} eeuw. Bovendien zal de universiteitscollectie met onze archieven worden uitgebreid tot het gebied van natuurbehoud / natuurbescherming, een onderwerp dat het maatschappelijk draagvlak van de bestaande collectie vergroot. De 'Plantage' met Artis, de Hortus en de Artisbibliotheek van de UvA moet a.h.w. een groene long in de stad worden, waarbij de Artisbibliotheek niet alleen kenniscentrum, maar ook ontmoetingscentrum wordt.

Onze archieven op het gebied van milieubeheer zullen waarschijnlijk overgebracht worden naar het Noord-Hollands Archief te Haarlem, een instantie waar de Stichting al eerder contact mee heeft gehad. De foto- en diacollecties zullen zo mogelijk worden overgedragen aan het Nederlands Fotomuseum in Rotterdam.

Momenteel bedraagt de collectie van de Heimans en Thijssse Stichting ongeveer 160 strekkende meter archiefmateriaal, verdeeld in drie onderdelen: 'Documentatie personen', 'Documentatie organisaties' en 'Documentatie onderwerpen'. Zoals de benaming al aangeeft bevatten deze archieven veel documentatiemateriaal, terwijl in archiefinstellingen in principe alleen originele stukken worden bewaard – per definitie dus geen teksten in drukwerk. Met betrekking tot de 'Documentatie organisaties' zal moeten worden uitgezocht welk materiaal dubbel is – bijv. notulen die door verschillende bestuursleden van een zelfde organisatie bewaard zijn. Na het selecteren van

het 'originele' archiefmateriaal (manuscripten, getypte teksten, doorslagen en in kleine oplage gestencilde stukken) zal de totale hoeveelheid archiefmateriaal waarschijnlijk met tweederde worden teruggebracht tot circa 50 meter.

Selectie en beschrijving in twee fasen

Het werk zal in twee fasen geschieden:

- Het eerste wat moet gebeuren is het grove schiften, waarbij het 'echte' archiefmateriaal van het documentatiemateriaal wordt gescheiden. Dit zal plaatsvinden in het Hugo de Vriescentrum door een professionele archivaris volgens de regels van de Nederlandse Museumregeling. Het documentatiemateriaal dat uitgeselecteerd wordt gaat terug naar de schenker c.q. bruikleengever of wordt vernietigd. Er moet nog worden uitgezocht wat de voorwaarden zijn van de verschillende overeenkomsten, die de Stichting met haar schenkers en bruikleengevers overeen is gekomen.

- Daarna volgt in de Artisbibliotheek de conservatie, ordening en beschrijving.

Conservatie wil zeggen dat de stukken o.a. worden gecontroleerd op / behandeld tegen schimmel, en dat ze in ruimten met een geschikte temperatuur en luchtvochtigheid, in zuurvrije omslagen en mappen zullen worden bewaard.

De UvA werkt met een internationale standaardmethode om archieven digitaal te beschrijven, nl. 'Encoded Archival Description' (EAD). Hierbij wordt eerst een globale inventaris gemaakt waarbij de collectie wordt opgesplitst in aanvraagbare eenheden / dossiers die men kan aanvragen. In een volgende fase volgt dan mogelijk nog een beschrijving op itemniveau. Een voorbeeld hiervan is het 'Metamorphose-programma' van de Nederlandse overheid. De collectie van Hugo de Vries is bijvoorbeeld tot op itemniveau gedigitaliseerd en beschreven.

Het normbedrag dat wordt gehanteerd voor het conserveren en inventariseren van archiefmateriaal is 1000 euro per meter.

Aanstellen Heimans en Thijsse-conservator

De archief- en bibliotheekcollecties van het Zoölogisch museum (ZMA) waren verspreid over verschillende locaties in de stad. Deze worden momenteel in de Artisbibliotheek bewerkt. Dit kost veel tijd, waarvoor de hulp is ingeroepen van personeel dat niet bij de UvA in dienst is. De UvA heeft voorgesteld om in naam van de Heimans en Thijsse Stichting voor een periode van circa vijf jaar een conservator te benoemen, bijvoorbeeld een conservator 'Natuurbescherming in Nederland'. Deze conservator zou zich speciaal met de selectie, ordening en beschrijving van de Heimans en Thijsse archieven moeten gaan bezighouden. Hij of zij zou een aanstelling in deeltijd op schaalniveau 9 kunnen krijgen, d.w.z. als aankomend of adjunct-conservator. In eerste instantie voor een periode van twee jaar, uitgaande van het feit dat het twee jaar duurt om de eerste grote selectie te maken, met de intentie om de aanstelling te verlengen naar een langere termijn – om de archieven te beschrijven.

Projectplan en subsidieaanvraag

Afgesproken is om – mits het bestuur van de Heimans en Thijsse Stichting en het Management Team van de UvA daarmee akkoord gaan – binnen drie maanden een plan te maken en een subsidieaanvraag te doen. De aanstelling van de conservator kan in de subsidieaanvraag worden meegenomen. Hans Mulder met Menno Polak van de UvA zullen een projectvoorstel opstellen, voorzien van een begroting. Op grond van dit plan zal Harmke van Oene namens de Heimans en Thijsse Stichting een subsidieaanvraag schrijven, die bij verschillende fondsen kan worden Ingediend.

De UvA adviseert om 5 à 6 grote fondsen aan te schrijven, die alle 25.000 euro kunnen bijdragen. Mogelijke fondsen die de Stichting zou kunnen aanschrijven zijn: Prins Bernhard Cultuurfonds, Heimans en Thijsse Steunfonds, Hugo de Vries Fonds, Natuurmonumenten, Wereld Natuur Fonds, een aantal provinciale landschappen. In totaal wordt gedacht aan een projectvoorstel van 1 à 1 ½ ton, dat inhoudelijk begeleid wordt door de conservator van de Artisbibliotheek.

Acquisitiebeleid nieuwe archieven

De Heimans en Thijssse Stichting blijft verantwoordelijk voor de uitbreiding van het Heimans en Thijssse collectie, d.w.z. dat de stichting een actief beleid blijft voeren om nieuwe archieven te verwerven.

Boeken

Na de opknopbeurt van het Hugo de Vriescentrum in 2011 is de bibliotheek inmiddels weer helemaal ingeruimd. De afsluitbare kasten beneden en de bovenverdieping bevatten de boekencollectie van de Stichting, de open kasten beneden dubbele exemplaren voor de 'boekenmarkt'.

In 2012 heeft de stichting 800 boeken ontvangen, waarvan ruim 650 nieuwe titels. De 150 dubbele exemplaren zijn opgesteld in de kasten van de 'boekenmarkt', tenzij deze gaver waren dan de reeds aanwezige boeken of deze een interessante opdracht of ex libris bevatten.

De boekenmarkt bevat momenteel 1918 titels. De dubbele boeken zijn beschikbaar voor de liefhebber, ze zijn ongeprijsd.

Tijdschriften

De collectie tijdschriften bestaat uit tijdschriften die de Stichting zijn toegevallen door giften van particulieren. De Stichting beschikt daardoor over een bonte verzameling van jaargangseries, soms kort, soms lang, van een behoorlijk groot aantal (bijna 400) tijdschriften. Ook deze collectie is echter zo groot, dat dit de conservatie, ordening en beschrijving onbeheersbaar maakt. Om die reden is besloten om de hoeveelheid te reduceren tot een kleine kernverzameling van tijdschriften, die nauw verbonden zijn met het erfgoed van Heimans en Thijssse en de overige titels af te stoten. Voorbeelden daarvan zijn (natuurlijk) *De levende natuur*, *Natura* en *Amoeba*. Daarnaast zal de stichting alle zeldzame tijdschriften behouden, die niet op andere locaties worden bewaard. Met het oog op dat laatste doel heeft Maarten Smies alle tijdschrifttitels ingevoerd in de Nederlandse Centrale Catalogus (NCC). Vervolgens heeft hij van die bibliotheken, die grote jaargangseries in bezit hebben, het bezit in kaart gebracht. Daarnaast is van elke tijdschrifttitel nagegaan of deze is opgenomen in de collectie van de Koninklijke Bibliotheek. Dit uittreksel uit de NCC is opgenomen in een rekenblad, waarop voor elk tijdschrift is aangegeven bij welke bibliotheken welke jaargangen beschikbaar zijn. Dat overzicht is niet volledig, omdat alleen bibliotheken zijn opgenomen met grote jaargangseries. Dit rekenblad dat 78 bladzijden telt, is in 2012 voltooid.

De volgende stap is om ons tijdschriftenbestand te vergelijken met de gegevens op het rekenblad. Voor elk tijdschrift wordt vastgesteld of het in onze collectie past of niet. Tijdschriften, die in de collecties van twee of meer (depot houdende) bibliotheken zijn opgenomen, zullen worden afstoten. Dat kan onder meer door onze jaargangen aan te bieden aan deponerende bibliotheken of andere instellingen om hun bezit meer compleet te maken. Ook nu worden dubbele exemplaren al aan andere instellingen doorgegeven; natuurvereniging 'Natuur- en Meetjesland' uit Vlaanderen heeft deze zomer weer overtollige tijdschriften en ander documentatiemateriaal van de Heimans en Thijssse Stichting opgehaald ter verspreiding onder verwante organisaties in België.

Uiteindelijk zal op het rekenblad te vinden zijn welke tijdschriften de Stichting nog in haar collectie heeft én bij welke bibliotheken de afgestoten tijdschriften raadpleegbaar zijn. Deze nieuwe tijdschriftencatalogus kan dan via onze website worden geraadpleegd.

Het is de bedoeling dat de sanering van de tijdschriftencollectie in 2013 wordt afgerond.

Schenkingen

Het afgelopen jaar hebben de volgende personen materiaal aan de Heimans en Thijssse Stichting geschonken. In het volgende lijstje van schenkers is alleen extra informatie tussen haakjes toegevoegd wanneer de schenking niet alleen boeken betrof:

Frans Beekman, Leo Bels, Boudewijn Beltman, M. Brouwer-van den Berg, Peter M. Broekens, Gerhard C. Cadée, Pieter Duin, Pim Eijgenstein, Lydia Haafkens, Reinout Havinga – bibliothecaris van de Hortus, Frans

Jansen, Roel Janssen, T.P. de Lang, Christine Langerhorst, Eddy van der Maarel, Jacques de Smidt, Piet Smit, Ruud Vlek, Aldo Voûte, Carleen Weebers, Roelof de Wit en Nirk Zijlmans. Lodewijk van Duuren (divers documentatiemateriaal), Jolanda Kortekaas (o.a. dagboeken van haar vader, Henk Kortekaas), Jan Tolsma (krantenartikelen van Henk van Halm), George Visser (o.a. documentatiemateriaal over J.W. van Dieren), Booike Wolters (dia's en geluidscassettes uit de nalatenschap van Arie van Loon) en Jaap Zwier (o.a. tijdschriften en divers privé-materiaal).

Bezoekers van bibliotheek en archief

- Bezoekers voor onderzoek, soms meerdere keren: Frans Beekman en Wouter Renaud (archief J.J. ter Pelkwijk), Ed Buijsman (idem), Marga Coesèl (Jac. P. Thijsse), Baukje Hoekstra (vleermuisonderzoek en landinrichting), Kees de Jong (Naturalis; Heimans-archief), Hans van Os (Jac. P. Thijsse), Rolf Roos (o.a. schetsboekjes Thijsse en vroege jaargangen van het Nederlandsch Kruidkundig Archief i.v.m. zijn onderzoek naar de Nederlandse duinen), Frank Saris (o.a. correspondentie H.P. Gorter - V. Westhoff), Peter Scheers (uit België; archieven E. Heimans en J.J. ter Pelkwijk), Frans Schreuder (dagboeken mevr. Thijsse, Indië-gedeelte).
- Bezoekers specifiek voor de 'boekenmarkt': Leen Bakker, Tabita Blok, Antoine Cleef, Josie Dubbeldam, Lenze Hofstee, Martijn de Jong, Max Leerentveld, Fred Nordheim, Bert Regensburg, W.L.A. Roessingh, Henk Smit, Jan-Willem van Velzen en Ina Zorge.
- Bezoekers om diverse redenen: Luc Demuynck (Belgische Thijsse-fan), Jaap Grupstra (op zoek naar een onderwerp voor een scriptie), Joost Hana (geïnteresseerd in waar materiaal van zijn oom ligt, wat voor materiaal dat is en wat de Heimans en Thijsse Stichting precies doet), Henk Wijkhuizen (nieuwe voorzitter Thijsse's Hof; kennismaken, kijken of samenwerking mogelijk is, boekenmarkt).
- Daarnaast heeft de Heimans en Thijsse Stichting in de loop van het jaar een aantal foto's ter beschikking gesteld voor diverse publicaties: een foto van het Heimans-diorama aan het tijdschrift van de Historische Vereniging Texel, een foto van E. Heimans aan het Maandblad Zuiderlucht (Maastricht) voor het item 'Plekken der Herinnering' en aan Rolf Roos van Natuurmedia voor zijn laatste publicatie(s).

Vrijwilligers

De vrijwilligers die in 2012 hebben meegewerkt aan de selectie, ordening en beschrijving van de boeken in de bibliotheek waren Titia Bodon, Ed Brinkkemper, Casper Kraima, Jacques de Smidt, Maaïke Vervoort en Aldo Voûte (archief). Het bestuur heeft het afgelopen jaar een prettig en zinvol gesprek gehad met deze vrijwilligers.

Activiteiten en Prijzen (Maarten Smies)

Het Dagelijks Bestuur heeft besloten om in 2012 geen Heimans en Thijsse Prijs uit te reiken. Om de gang van zaken wat betreft nominaties van kandidaten, de beoordeling van de voordracht en de toekenning van de Heimans en Thijsse Prijs transparanter te maken, is op voorstel van het bestuurslid De Hullu een reglement ontwikkeld.

Voor de Heimans en Thijsse Prijs 2013 zijn dertien voordrachten ontvangen. Het Dagelijks Bestuur heeft in november besloten aan wie de prijs wordt toegekend. De Prijs zal op vrijdag 19 april 2013 in Wageningen worden uitgereikt tijdens het symposium 'De relatie tussen mens en natuur in een verstedelijkte samenleving'.

Informatie en Communicatie

Nieuwsbrief (Lydia Haafkens & Eddy van der Maarel)

Dit jaar verschenen de nummers 42 en 43 van de *Nieuwsbrief*. Beide afleveringen hadden weer een omvang van vier pagina's. Vaste rubrieken waren wederom het 'Ten Geleide', dat nu meestal een andere naam heeft en een wisselende schrijver, en de 'Wie was'-serie: mini-monografieën over belangrijke natuurhistorici en natuurbeschermers, geschreven door Marga Coesèl. De 'Wie was'-serie werd met nummer 22 in de reeks in Nieuwsbrief 42 afgesloten. Marga vond het tijd om ruimte te maken voor iets nieuws en op voorstel van de redactie is vanaf nummer 43 een nieuwe serie 'Wie is' van gestart gegaan, opgezet door Maarten Smies. Evenals in 2011 traden vertragingen op in de publicatie van de Nieuwsbrief, wederom buiten de verantwoordelijkheid van de redacteurs. Vanaf

nummer 42 wordt de Nieuwsbrief niet langer gedrukt, maar geprint, en wel door de firma MultiCopy in Amsterdam. Dit verlaagt de kosten aanzienlijk. Het kostte de redactie moeite en veel extra werk om de kopij in de door de firma gewenste vorm aan te leveren, en het resultaat was in dit nummer nog niet optimaal, maar de productie van nummer 43 verliep al vlotter en met goed resultaat.

Inhoud van Nieuwsbrief 42

Frank Berendse – voorzitter, ‘De Jaarvergadering van de Heimans en Thijssse Stichting op 18 februari 2012’; Maarten Smies, bestuurslid – ‘De Heimans en Thijssse Prijs’; Hugo Bunte – penningmeester, ‘Schenkeningen of/en nalatenschappen ten behoeve van de Heimans en Thijssse Thijssse Stichting’; Marga Coesèl, ‘Boekbespreking: Willem Groothuis, 2011. Honderd jaar Natura Docet: meester Bernink en zijn natuurhistorisch museum’; Eddy van der Maarel, ‘Boekbespreking: Tom Bade, Reinier Enzerink, Berend van Middendorp & Gerben Smid, 2010. Wild van de economie. Over de baten van bronst, burlen en andere beestachtige belevenissen’; Marga Coesèl, ‘Wie Was...? nr 22: T.C. Winkler’.

Inhoud van Nieuwsbrief 43

Frank Berendse, ‘Van de voorzitter, aansluitend: Symposium De relatie tussen mens en natuur in een verstedelijkte samenleving’; Maarten Smies, ‘Naar een sanering van onze collectie tijdschriften’, Hugo Bunte, ‘Schenkeningen of/en nalatenschappen ten behoeve van de Heimans en Thijssse Stichting: actuele situatie’; Jacques de Smidt, ‘Tienduizend boeken in onze bibliotheek!’; Eddy van der Maarel, ‘Boekbespreking: Marga Coesèl, 2012. Wanhoop nooit aan vooruitgang. Brieven van Jac. P. Thijssse’; Maarten Smies, ‘Wie Is....? nr. 1 Jan-Jaap de Graeff’.

Website, Nieuwsmail en social media (Herbert Kuyvenhoven)

Ook in 2012 was de website een belangrijke bron van informatie voor donateurs van de Heimans en Thijssse Stichting en belangstellenden. In 42 actuele berichten werd een overzicht gegeven van nieuwe ontwikkelingen in het denken over en omgaan met de natuur. Zo werd onder andere aandacht aan de bezuinigingen op natuur en aan nieuwe publicaties, zoals het boek ‘Wanhoop nooit aan vooruitgang’. In 4 Nieuwsmails werden actuele berichten verzonden aan de donateurs waarvan het mailadres bekend is en aan mensen die zich via de website hiervoor hebben opgegeven, in totaal aan circa 410 personen en organisaties. De Nieuwsmails hebben iedere keer een grote piek aan bezoekers op de website tot gevolg.

Actuele berichten worden tevens ‘getweet’ op Twitter, waar nu meer dan 200 ‘tweeps’ de Stichting volgen. Vanaf september 2012 heeft de Stichting ook een pagina op Facebook. Daar hebben nu 19 mensen ons ‘leuk gevonden’.

Overige

Een mooie promotie voor de Heimans en Thijssse Stichting was tenslotte de goed bezochte presentatie in de Artisbibliotheek van het door Marga Coesèl bezorgde boek Wanhoop nooit aan vooruitgang. Brieven van Jac. P. Thijssse in november. Ter gelegenheid van deze publicatie heeft de Stichting een folder laten drukken met informatie over de stichting, die in elk boek is ingevouwen.